

יום האדמה מזווית של זכויות אדם – מערך פעילות

הקדמה :

כבכל שנה מציינים החודש אזרחי מדינת ישראל הערבים את יום האדמה, אשר אירע במרץ 1976. הציבור הערבי בישראל הכריז על שביתת מחאה ביום 30 למרץ 1976 במחאה על מדיניות הפקעת האדמות אשר בבעלות האזרחים הערבים. על מנת להצדיק את הליך ההפקעה, טענה המדינה כי מדובר בהליך הפקעה למען הציבור, למטרות צבאיות ואחרות. חלק מפעולות ההפקעה נעשו בהתאם לתקנות לשעת חירום אשר הפעילה המדינה.

בהתאם, התנגדה המדינה לשביתה, ורשויות המדינה פעלו להכשלת השביתה בערים ובכפרים הערבים, אך לשווא.

ביום השביתה נכנסו לערים והכפרים הערבים כוחות בטחון בהיקף גדול עת אירעו בהם הפגנות רבות משתתפים נגד הפקעת האדמות. כתוצאה מהעימותים עם התושבים ביום האדמה נפלו ששה חללים ונפצעו רבים.

מאבק האזרחים הערבים למען זכויותיהם, ובעיקר בנוגע לשוויון בחלוקת האדמות ובבנייה עודנו נמשך. החלטות מסמכים רשמיים וועדות שונות, כגון ועדת אור מכירות כיום באפליה המתמשכת נגד האזרחים הערבים ובצורך לשינוי מדיניות מפלה זו הן לעניין צמצום פערים, והן לנקיטת מדיניות שוויונית מתקנת למען כל האזרחים.

מטרות הפעילות:

1. דיון ביום האדמה דרך שימוש במושגים ובשפת זכויות האדם בניתוח אירועים, וניהול ויכוח סביב דילמות המכילות זכויות אדם כמו זכות הקניין, הזכות לקורת גג, הזכות לעבודה, הזכות לשוויון וזכויות אדם נוספות.
 2. עידוד תלמידים ומחנכים לדון בעניינים שעל סדר היום הציבורי של מדינת ישראל וניהול דיון סביבם תוך שימוש בשיח זכויות האדם.
 3. עידוד התלמידים להתבטא בענייני אקטואליה, גיבוש עמדותיהם, פיתוח חשיבה ביקורתית וניתוח אירועים מהמציאות הקיימת (בהתבסס של מידע שנרכש ומושגים ערכיים של כל תלמיד).
- נוסף על כך, פיתוח יכולת הבחנה השוואתית במצבים משתנים, הסקת מסקנות, ופיתוח יכולת לשאול סביב מצבים נתונים.

נתונים בסיסיים :

- מאז שנת 1948 הכפילו אזרחי המדינה הערבים את מספרם שמונה פעמים מחד, ומאידך בעלותם על הקרקע הצטמצמה למחצית.

- אזרחי המדינה הערבים מהווים כיום 18% מכלל אזרחי המדינה, אך תחום שיפוט המועצות המקומיות הערביות מהווה רק - 2.5% מכלל אדמות המדינה.
- מאז 1948 הוקמו 600 ישובים יהודים חדשים. ובהשוואה בזמן זה נהרסו כ- 520 כפרים פלסטינים, ולא נבנה אף כפר ערבי אחד.
- עשרות כפרים שהיו קיימים לפני קום המדינה לא הוכרו ע"י המדינה, ולגבי חלקם יש החלטות ממסדיות המורות על פינוים.

נתונים נוספים הקשורים ליום האדמה, מדיניות הפקעת האדמות ובעיות הבנייה במגזר הערבי ניתן למצוא באתרים המופיעים ברשימה הביבליוגרפית.

מהלך הפעילות :

לרגל יום האדמה המיועד ב- 30 למרץ, הפיקה האגודה לזכויות האזרח בישראל סרטון תיעודי קצר בנושא יום האדמה אשר משקף את חיי האדם הפלסטיני בישראל הסובל ממדיניות מפלה הבאה לידי ביטוי בהריסות בתים, הפקעת אדמות ומצוקה כלכלית. הסרט מסביר ומשקף את משמעות הנתונים שהוזכרו לעיל. במרכזו של מערך הפעילות נמצא הסרטון כחומר לימודי-חינוכי בעניין זכויות אדם בכלל וזכויות המיעוט הערבי-הפלסטיני בפרט.

הסרט :

הסרט הינו סרט תיעודי קצר באורך 4 דקות המציג את אפלייתם של האזרחים הערבים בישראל בשל מדיניות הפקעת האדמות, הריסת הבתים, ופגיעה בזכויות רבות כמו הזכות לקניין, הזכות לבנייה ולקורת גג, הזכות לעבודה, הזכות לחופש ביטוי ועוד. הסרט מציג דרך הריסת ביתו של האזרח סמיח סלאמה את מדיניות הפגיעה בזכויות האזרח הערבי, ואת האופן הממשי בו נפגעים צרכי הבסיסיים למגורים, וממחיש את תחושת הניכור ממנה סובל האזרח הערבי בישראל. הסרט יכול לשמש אותנו לנהל שיח ושיג בבתי ספר, בכתות הלימוד ובקבוצות נבחרות אודות נושאים של זכויות אדם במטרה להעלות את המודעות לנושא.

חשיבות השימוש בסרטים ויחודם :

הסרטים באופן כללי, מהווים כלי ואמצעי לימודי מושך, מעניין ומוכר בקרב צעירים והשפעתם גדולה יותר מכל כלי לימודי סטנדרטי אחר. אומנם, אם לא נשכיל להשתמש בהם לייעודם ולמטרה לשמם הוכנו ללא כל שיח ושיג וביקורת, עלול הדבר להשליך באופן שלילי על הצופה, ולדחוף להתנהגויות שליליות, בעיקר דרך הזדהות רגשית יתרה עם דמות או אירוע המוצגים. דבר זה עלול לפגוע בהליך הלימודי, וימנע השגת המטרה שלשמה הוכן הסרט.

על מנת להפחית סיכון זה וכדי להפיק את המרב מהסרט אנו מציעים מספר הפעלות שיועברו בכתה לאחר הצפייה בסרט.

ישנן מספר דרכים לצפייה ודיון בסרט :

אופציה א': צפייה מלאה בסרט וניהול דיון לאחר הצפייה.

הזמן : 45 דקות – 90 דקות.

מהלך ההפעלה :

- המורה/מנחה מציג בקצרה הקדמה על יום האדמה.
- המורה/המנחה יחלק "נייר צפייה" המצי"ב. ויבקש למלא אותו תוך כדי הצפייה.
- המורה/מנחה יקריין את הסרט.

לאחר הקרנת הסרט ישנן שתי אפשרויות לדיון :

אפשרות I: ניהול דיון בקבוצה מורחבת (כל הכתה).

- המורה/המנחה יציג את ניירות הצפייה שמולאו ע"י התלמידים.
- המורה/מנחה ירשום מושגים, מונחים, רעיונות, ערכים ורגשות אשר התלמידים מעלים על לוח הכתה, ולאחר מכן יחל הדיון הפתוח בכתה.

שאלות הכוונה לדיון:

- מה הרעיון המרכזי בסרט?
- הסבר מה עבר עליך לאחר צפייה בסרט? האם הסרט עורר אצלך רגשות ורעיונות מסוימים? אם כן, מהם?
- האם הסרט מזכיר לך משהו? אם כן, מה?
- האם הזדהית עם דמות ו/או דמויות שהופיעו בסרט?
- האם שמעת ו/או נחשפת לסיפור דומה למר סמיח סלאמה?
- האם חידש ו/או שינה הסרט אצלך נתונים, דעות ו/או מובנים?
- מה הטיעון שהשלטונות משתמשים בו להצדקת ההפקעה?
- מה הטיעון המצדיק הריסת בתים?
- על אלו זכויות מדבר הסרט?

- מה הם הזכויות, הערכים, הרעיונות והאינטרסים המתנגשים באירועים דוגמת אלה שבסרט?
- מהי, לדעתך, המצוקה הבולטת בסרט? מה דעתך על טיעוני המדינה והטיעונים של אזרחי המדינה הערבים?
- איך ניתן להגן על הזכויות הנפגעות? מהם הכלים לכך?
- מה אתם מציעים לפתרון הבעיה המוצגת בסרט?

אפשרות II: חלוקת התלמידים לקבוצות קטנות ולדיון בסרט (5-6 קבוצות)

- ניתן להסתייע בנייר הצפייה.
- כל קבוצה תדון באירוע הסרט ותסכם את מסקנותיה ותציג אותם בפני הכתה.

(אורך ההפעלה 15-20 דקות).

נקודות לדיון בקבוצות הקטנות:

- על אלו זכויות מדבר הסרט?
- איך נפגעו הזכויות לפי הסרט?
- מהם הזכויות, הערכים, הרעיונות והאינטרסים המתנגשים באירועים כגון המתואר בסרט.
- האם יש התנגשות בין הזכויות המוזכרות? האם יש התנגשות עם זכויות אחרות אשר אתם מכירים?
- איך ניתן להגן על הזכויות שנפגעו? מה הם הכלים לכך?
- מה אתם מציעים לפתרון הבעיה המוצגת בסרט?

כל קבוצה מסכמת את מסקנותיה.

המורה/מנחה – ידגיש את הנקודות המשותפות והשונות שהובאו בקבוצות, ויכוון את הדיון לפי השאלות שהוזכרו קודם לכן.

הצעה להפעלה נוספת:

המורה יכול לבקש מתלמידים לאסוף כותרות מעיתונים, מאמרים הקשורים לנושא הנבחר במהלך השבוע וינהל דיון בכתה.

ניתן לדון בקטעי העיתונות, הכותרות והמאמרים בדרכים שונות, למשל :
בחירת כותרת ו/או מאמר מלא שנאספו כמובא לעיל ולנהל דיון בכתה, ו/או לחלק את הכתה לקבוצות קטנות, כל קבוצה תדון במאמר ספציפי שייבחר על ידי התלמידים ו/או המורה, ו/או כל קבוצה תבחר מאמר מהמאמרים שנאספו.
לאחר הדיון בקבוצות הקטנות, כל קבוצה תציג את הנקודות החשובות שדנה בהם והמורה יכוון וינהל את הדיון סביב הנושא.

דגשים כלליים לפעילות :

- על מנת לנהל דיון פורה ופתוח ובונה ומהנה בכתה, יש לנהוג באחריות ופתיחות, בכבוד ובסבלנות למשמע דעות אחרות. לא לשלול רעיונות ודעות ולהקפיד על אווירה של הבנה הדדית והימנעות מויכוחים סתם .
- חשוב לפתוח את הדיון בשאלות על הסרט והרקע לסרט.
- יש לתת מרווח זמן לויכוחים והעלאת רעיונות, לא להציג "תשובות מוכנות" כי הרעיונות של זכויות אדם לא סובלים "תשובות מוכנות".
- תפקיד המורה/המנחה הבסיסי לאפשר התבטאות חופשית לכולם, השמעת דעות- ואינטרסים שונים – כל אלה מעשירים את הדיון.
- על המורה/המנחה להבליט ולהדגיש כי אין תשובות חד משמעיות , נכונות ו/או אחרות פחות נכונות בתחום זכויות אדם.
- יש לדון בכל הרעיונות והסיפורים אשר המשתתפים מעלים, לא לציין את המטרה של ההפעלה, ויש להדגיש את המושגים והזכויות בה עוסקת ההפעלה ולא לגלוש לנושאים מחוץ לרעיון ההפעלה.
- סכמו כל הפעולה ותנו זמן להיזון-חוזר.

רשימת מקורות:

http://elyon1.court.gov.il/heb/veadot/or/inside_index.htm - דוח וועדת אור -
<http://www.acri.org.il/story.aspx?id=175> - ימים נוראים- דוח האגודה על אירועי אוקטובר -
<http://www.acri.org.il/story.aspx?id=1688> - בג"צ קעדאן (קציר) -
<http://www.acri.org.il/story.aspx?id=1910> - זכויות האוכלוסייה הערבית בנגב -
קרקות והקצאת משאבים -
http://www.idi.org.il/researchandprograms/shesa/pages/research_and_programs_shesa_pp_16.aspx
וועדת גולדברג - <http://www.ac-ap.org/>

הארה:

1. לשון ההפעלה מכוון לשני המינים כאחת.
2. להגשת הסרט ניתן לכנס לאתר האגודה לזכויות האזרח בישראל (בשפה העברית).
<http://www.acri.org.il> לאחר מכן לכותרת וידיו "מציאת סרט", או באופן ישיר לפי הכתובת להלן- תמצאו את הסרט בשפה הערבית והעברית
<http://www.acri.org.il/story.aspx?id=1784>

בנוסף ניתן לפנות למחלקת החינוך באגודה על מנת לקבל הדרכה .
חומר לימודי בקשת הרצאות ו/או יעוץ כללי.

ניתן להתקשר לטלפונים להלן:

משרדי האגודה בחיפה : 04-8526333/4/5

משרדי האגודה בתל-אביב : 03-5608185

נייר צפייה

מהו הרעיון המרכזי בסרט ?

היכן מתרחשים אירועי הסרט?

אלו זכויות מבליט הסרט?

אלו קטעים/חלקים בסרט ריגשו אותך?

מה הרעיון עליו מדבר פרופ' אורן יפתחאל?

כתוב ביטוי/רעיון/אמרה שאתה זוכר מהסרט?

האם עולה לך שאלה מיוחדת לאחר הצפייה בסרט?
